

آیین نامه رعایت و حمایت از حقوق مالکیت معنوی بین المللی منابع دیجیتالی

مالکیت حقوق فکری یا معنوی (intellectual property یا intangible property) به حقوقی گفته می‌شود که به صاحبان آن، حق انتفاع از فعالیت‌های فکری و ابتکاری خود را می‌دهد و ارزش اقتصادی و قابلیت دادوستد داشته ولی موضوع آن پدیده ای معین و مادی نیست. حقوق پدیدآوردندگان آثار ادبی یا هنری (مالکیت ادبی و هنری) معروف به حق تالیف، حق اختراع، مانند سرقتی حق تاجران و صنعتگران نسبت به نام، برند، علائم تجارتي و صنعتی و اسرار تجاری معروف به مالکیت تجارتي و صنعتی همگی از جمله مالکیت‌های فکری هستند.

کتابخانه‌های دیجیتالی، سازمان‌هایی هستند که کارکنان متخصصش اموری چون: انتخاب و فراهم‌آوری، ذخیره، سازماندهی، دسترس پذیری و اشاعه معقول به مجموعه‌ها، همینطور حفظ صحت و دوام آن‌ها و نیز تضمین استفاده تمام وقت از مجموعه آثار دیجیتالی را فراهم می‌سازند. به طوری که با هزینه و زمان مناسب مورد استفاده یک جامعه قرار گیرد. نکته‌ای مهم در ارتباط با منابع کتابخانه‌های دیجیتالی این است که منابع دیجیتالی در جهان نوین در مسیر همگامی و همراهی با منابع چاپی به دست استفاده‌کنندگان می‌رسد. بنابراین کتابخانه‌های دیجیتالی در حال حاضر تقویت‌کننده و پشتیبان کتابخانه‌های سنتی به شمار می‌آیند و نمی‌توان آن‌ها را جدا و منفک از کتابخانه‌های سنتی دانست.

گردآوری اطلاعات و در دسترس قرار دادن آن برای استفاده‌کنندگان، کارکردهای اجتماعی فراوانی را بدنبال دارد. بطوری که افراد یا موسساتی که اقدام به ساخت کتابخانه دیجیتالی می‌کنند باید به مسائل قانونی و اخلاق حرفه‌ای این مقوله آشنایی کامل داشته، الزامات و قواعد ملی و بین المللی مترتب بر آن را رعایت کنند. یکی از مسائل مهم در این زمینه رعایت حق مولف یا کپی رایت است که، عدم به کار گیری آن ضمن اینکه پدیده ای مذموم و غیر قابل قبول می‌باشد. تبعات جدی را برای کسانی که آنرا رعایت نمی‌کنند در بر خواهد داشت. ضمن اینکه بر حقوق حقه، مولفان و پدید آوردندگان آثار، صدمات و لطمات زیادی وارد می‌شود. که همه این موارد، پیشرفت‌های آتی یک جامعه را در زمینه‌های فناوری اطلاعات تحت الشعاع قرار داده و بحرانهای متعدد دیگری را در سایر حوزه‌ها بدنبال خواهد داشت.

حق مالکیت معنوی تهیه‌کنندگان آثار دیجیتالی:

از نظر کلوند حق مولف یکی از موانع گسترش کتابخانه‌های دیجیتالی است. مفهوم فعلی حق مولف که برای منابع چاپی در نظر گرفته شده با از بین رفتن امکان کنترل نسخه‌ها در محیط دیجیتالی در نظر گرفته نمی‌شود. اشیاء دیجیتالی از ثبات کمتری برخوردارند، به راحتی کپی می‌شوند و چندین کاربر به طور همزمان می‌توانند به آن‌ها دسترسی داشته باشند. بر خلاف مشاغل خصوصی یا ناشران که مالکیت اطلاعات خود را دارند، کتابخانه‌ها در بیشتر موارد تنها محلی برای ذخیره موقت اطلاعات هستند و مسوولیت حق تالیف منابع را بر عهده ندارند. این مساله مشخص می‌کند که کتابخانه‌ها همیشه قادر نیستند منابع دارای حق مولف را به طور رایگان، به صورت دیجیتالی درآوردند و امکان دسترسی به آن‌ها را برای همگان فراهم سازند؛ لذا بایستی ساز و کارهایی برای مدیریت حق مولف ایجاد کنند. سازوکارهایی که به آنها اجازه دهد اطلاعات را بدون نقض حق مولف اشاعه دهند. بنابراین الزام آشنایی افراد و موسساتی که اقدام به ساخت کتابخانه دیجیتالی می‌کنند با مسائل قانونی و اخلاق این کار به صورت کامل واقف باشند.

طبق قوانین حق مولف در اختیار داشتن نسخه ای از یک مدرک دلیل بر مالکیت آن مدرک نیست. به عبارت دیگر نسخه‌های متعددی از هر مدرک می‌تواند وجود داشته باشد اما مالکیت حقوقی هر مدرک فقط برای یک فرد حقیقی یا حقوقی است. این قانون در مورد نسخه‌های چاپی، فایل‌های رایانه‌ای، صورت دیجیتالی شده آثار چاپی و مدارک الکترونیکی مصداق دارد. در صورت خرید نسخه ای از یک مدرک، می‌توان آن را دوباره فروخت اما مطمئناً اجازه نشر دوباره آن وجود ندارد مگر اینکه مجوز لازم را از مولف یا فروشنده اثر اخذ کرده باشیم و این حق در هر حال برای مالک محفوظ است.

قانون حق مولف دارای پیچیدگی‌هایی است و از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. اکثر کشورها پیمان برن را پذیرفته و امضا کرده‌اند. بیشتر کشورها اجازه تهیه کپی از یک اثر به منظور پژوهش را به افراد می‌دهند. این مفهوم به “استفاده مجاز” مشهور است. اما کپی برداری به منظور نشر یا فروش ممنوع می‌باشد.

به طور کلی روش کار در رایانه ها و در وب به طور خاص، این سوال برای همگان پیش می آید که شاید در عصر دیجیتال معیار نسخه برداری در مورد قانون حق مولف معیار مناسبی نباشد. محدودیت های قانونی حق مولف برای اداره و کنترل استفاده از منابع، کافی نمی باشد. چرا که نسخه های قانونی اطلاعات دیجیتالی به طور معمول ایجاد می شوند. رایانه ها در صورت دسترسی به اطلاعات، نسخه های داخلی فراوانی تهیه می کنند و این نسخه های تهیه شده چندان قانونی به نظر نمی رسد. در دنیای دیجیتال تهیه نسخه کپی کاملا وابسته به روش کار رایانه ها است و این روش ها با استفاده از قانون حق مولف قابل کنترل نیستند. در سال ۱۹۹۸ مجلس امریکا قانون حق اثر دیجیتال را تصویب کرد که تغییرات قابل ملاحظه ای را در قانون حق اثر به وجود آورد. صرف نظر از بخشی که در رابطه با طراحی بدنه اصلی آن بود، تقریباً تمامی قوانین در ارتباط با فعالیت های دیجیتال بر روی شبکه ها بودند.

بر اساس این قانون فراهم کنندگان سرویس های پیوسته در ایالات متحده شامل کتابخانه ها و موسسات آموزشی به شدت از پیگیری های قانونی مربوط به تخلفات حق اثر که بدون اطلاع آنها رخ می دهد دفاع می کنند. برای رسمیت بخشیدن به این امر قوانین خاصی بایستی به جریان بیفتد. سازمان باید کاربران را با قوانین حق اثر آشنا کند و سیاست هایی برای پایان دادن به تکرار تخلفات داشته باشد. تبعیت از شرایط خاص برای کاهش تجاوزات مربوط به منابع، پشتیبانی از معیارهای فنی استانداردهای صنعتی و آگاه نمودن اداره حق اثر جهت دریافت توضیحات حقوقی برای به کار بردن این قانون پیشنهاد می شود. این قانون صراحتاً برخی از فعالیت هایی که برای عملکرد کتابخانه های دیجیتالی بنیادی هستند را مجاز می سازد، لذا به فراهم کنندگان اجازه می دهد تا تسهیلاتی را برای کاربران جهت تجهیز مواد مانند سایت های وب، برقراری ارتباط فرامتنی و به کارگیری موتورهای جستجو ارائه دهند.

اکثر مردم پذیرفته اند که قانون حق مولف باید تعادلی بین دستیابی عمومی به اطلاعات و انگیزه های اقتصادی برای صاحبان و ناشران اطلاعات فراهم آورد.

آیین نامه حق مالکیت معنوی منابع دیجیتالی در دانشگاه علوم پزشکی گناباد:

- استفاده از منابع دیجیتال خریداری شده از طریق کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی گناباد مختص اعضای کتابخانه مرکزی می باشد. کاربرانی که هم عضو کتابخانه و هم عضو پورتال کتابخانه دیجیتال باشند.
- کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی گناباد و کاربران آن، حق بازنشر منابع دارای حق کپی رایت را بدون اجازه مالک مالکان اطلاعات ندارند.
- کاربران فایل الکترونیک توسط سیستم اولیه فایل الکترونیکی پیمان نامه ها و طرح های تحقیقاتی را دارند و متن کامل منبع بدون اجازه مالکین کتابخانه و مولف آن در اختیار کاربر قرار نمی گیرد.

شماره: ۱۳۹۴/۱۳۳
تاریخ: ۱۳۹۷/۰۶/۰۱

